

Klub Przyrodników

---

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, [http:// www.kp.org.pl](http://www.kp.org.pl)

Wstępna ocena ryzyka oddziaływania Rządowej „Strategii Rozwoju Śródlądowych Dróg Wodnych w Polsce na lata 2016-2020 z perspektywą do 2030 r.” na przyrodnicze obszary chronione

wrzesień 2016 r.

Redakcja: Paweł Pawlaczyk. Współpraca: Łukasz Ławicki, Krzysztof Świerkosz, Roman Żurek

Niniejsza ocena jest oparta na prezentacjach „Strategii Rozwoju Śródlądowych Dróg Wodnych w Polsce na lata 2016-2020 z perspektywą do 2030 r.” przedstawianych publicznie przez reprezentantów Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej pomiędzy 11 kwietnia a 30 czerwca 2016 r., oraz na „Założeniach do planów rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce na lata 2016-2020 z perspektywą do roku 2030”, przyjętych uchwałą nr 70 Rady Ministrów z 14 czerwca 2016 r. (Monitor Polski z 22 lipca 2016 r., poz. 711).

Ze względu na wstępny i ogólny charakter dokumentów, możliwości oceny ograniczone są brakiem pełnej informacji, jakie dokładnie przekształcenia rzek i inwestycje są rozważane. Według treści prezentacji i dokumentów, zamierzenia obejmują:

- Doprowadzenie Odry do Va klasy drogi wodnej, z połączeniem do Czech i kanałem Odra-Dunaj-Łąba. W tym celu przewidywana jest zabudowa stopniami wodnymi całego odcinka obecnej Odry swobodnie płynącej od Malczyc w dół aż po wysokość Cedyni, a także dostosowanie geometrii koryta. W perspektywie krótkoterminowej miałyby zostać zbudowane stopnie wodne w Lubiążu i Ścinawie;
- Budowie Kanału Śląskiego i modernizacji Kanału Gliwickiego;
- Budowę kaskady stopni wodnych na Wiśle od Warszawy do Gdańska (elementami tej kaskady byłyby: istniejący stopień we Włocławku i planowany stopień w Siarzewie). W perspektywie krótkoterminowej miałyby zostać zbudowany stopień w Siarzewie. W perspektywie długoterminowej mowa o „przygotowaniu dokumentacji kaskady Środkowej Wisły” i „drodze wodnej między Dęblinem a Terespołem”;
- Modernizację górnej skanalizowanej Wisły (Oświęcim-Kraków) oraz budowę stopnia wodnego w Niepołomicach;
- „Przygotowanie do modernizacji” drogi wodnej Wartą, Notecią i Kanałem Bydgoskim;
- „Przygotowanie do modernizacji” drogi wodnej Nogatem;
- „Przygotowanie do budowy” drogi wodnej Warszawa-Brześć doliną Bugu¹, z osiągnięciem IV klasy żeglowności.

Na w/w odcinkach zakłada się „budowę lub zmodernizowanie do parametrów co najmniej IV klasy żeglowności oraz spełnienie wymogów infrastruktury transportu wodnego śródlądowego dla sieci TEN-T”.

Założenia przewidują, w perspektywie krótkoterminowej, aktualizację Planów Gospodarowania Wodami², pod kątem uwzględnienia w nich planowanych zadań inwestycyjnych na polskich śródlądowych drogach wodnych.

Na podstawie przyjętych Założeń, mają być opracowane koncepcje oraz studia wykonalności dla poszczególnych śródlądowych dróg wodnych oraz brakujących połączeń, które będą procedowane zgodnie z wymogami prawnymi, w tym poddane strategicznym ocenom oddziaływania na środowisko.

W obszarach chronionych nad dolną Odrą (obszary Natura 2000 Dolna Odra PLH320037 i Dolina Dolnej Odry PLB320003, Park Krajobrazowy Dolnej Odry, dolina Odry w Cedynskim Parku Krajobrazowym oraz w Parku Krajobrazowym Ujście Warty):

- W wyniku planowanej kaskadzacji Odry powyżej (zależnie od wariantu) Bielinka, Cedyni lub Siekierok, na odcinku powyżej tych miejscowości zupełnie utracone zostaną podstawowe

---

¹ Tak prezentują przebieg tej drogi wodnej aktualne dokumenty rządowe, powołując się także na Niebieską Księgę opracowaną w ramach porozumienia AGN w 1998 r., wskazującą rzekę Bug jako „wąskie gardło” polskich dróg wodnych. Wiadomo jednak, że rozważany jest także przebieg drogi wodnej Wisłą do Dębina i dalej sztucznym kanałem w kierunku Brześcia. W innych miejscach dokumentu mowa (wbrew mapom) o „drodze wodnej Dęblin-Terespol” i „kaskadzie środkowej Wisły”. Spowodowałoby to dodatkowe, całkowite zniszczenie integralności obszarów Natura 2000 nad środkową Wisłą, których kluczowym elementem jest naturalne koryto rzeki z akumulacją piaszczystych łach i odsypów.

² W dacie przyjęcia „Założeń” przez Radę Ministrów aktualne Plany Gospodarowania Wodami nie były jeszcze w ogóle zatwierdzone.

czynniki ekologiczne obecnych obszarów chronionych – okresowe wylewy wód rzecznych, a także transport rumowiska rzeczno. Utracone zostaną wszystkie siedliska aluwialne, w tym wszystkie zasoby siedliska przyrodniczego rzeki z mulistymi brzegami 3270 na skaskadowanym odcinku. Utracony zostanie podstawowy czynnik ekologiczny kluczowy dla siedlisk: przyrodniczych: łągi wierzbowe, topolowe i olszowe 91E0, łągi jesionowo-wiązowe 91F0, łąki selernicowe 6440 występujących obecnie w międzywalu. Całe zasoby starorzeczy 3150 w obecnym międzywalu zostaną albo zniszczone, albo wyłączone spod korzystnego wpływu okresowo odnawiających je zalewów. Bezpośrednio zniszczone zostaną zasoby licznych siedlisk przyrodniczych, jakie znajdują się w strefie inwestycji.

- Utracone zostaną siedliska większości gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony, wskutek wyeliminowania okresowych wylewów rzeki i kluczowych dla ptaków okresowych rozlewisk i terenów podtopionych. Zalewowe obszary łąkowe są kluczowymi siedliskami (miejsce gniazdowania, żerowisko, miejsce odpoczynku, noclegowisko) dla szeregu gatunków, będącymi przedmiotami ochrony w obszarze ptasim PLB320003, w tym m.in. łabędzia krzykliwego *Cygnus cygnus* (jeden z 3 najważniejszych obszarów w okresie migracji i zimowania w Polsce), gęgawy *Anser anser*, gęsi zbożowej *Anser fabalis* i gęsi białoczelnej *Anser albifrons* (jeden z 4 najważniejszych obszarów w okresie migracji i zimowania w Polsce), krakwy *Anser strepera* (drugi najważniejszy obszar w Polsce w okresie lęgowym), rożeniec *Anas acuta* (drugi najważniejszy obszar w Polsce w okresie migracji), kropiatka *Porzana porzana* (jeden z 10 najważniejszych obszarów w okresie lęgowym w Polsce), żuraw *Grus grus* (jeden z trzech najważniejszych obszarów w okresie migracji w Polsce).
- Na pozostawionym krótkim odcinku Odry dolnej swobodnie płynącej zupełnie zmieniony (wyrównany) zostanie reżim hydrologiczny, co spowoduje także na tym odcinku ograniczenie podstawowego czynnika ekologicznego – wylewów wód rzecznych. W konsekwencji znacznie pogorszone zostaną warunki funkcjonowania wszystkich aluwialnych siedlisk przyrodniczych, jak łągi wierzbowe, topolowe i olszowe 91E0, łąki selernicowe 6440, rzeki z mulistymi brzegami 3270 oraz siedliska większości gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony (oddziaływania analogiczne do przedstawionych wyżej);
- W konsekwencji, integralność obszarów chronionych Natura 2000 Dolna Odra PLH320037 i Dolina Dolnej Odry PLB320033, Park Krajobrazowy Dolnej Odry, a także znacznych części Cedyńskiego Parku Krajobrazowego oraz w Parku Krajobrazowego Ujście Warty zostanie zupełnie utracona, bez możliwości jakiegokolwiek skompensowania tej utraty.
- Utrudniona zostanie migracja ryb, w tym migracja łososia *Salmo salar* i minoga rzeczno *Lampetra fluviatilis* do wszystkich ich obszarów rozrodczych w dorzeczu Odry, co będzie stanowić negatywny wpływ także na inne obszary Natura 2000 w dorzeczu.

W obszarach chronionych nad Środkową Odrą (obszary Natura 2000 Dolina Środkowej Odry PLB080004, Łągi Słubickie PLH080013, Krośnieńska Dolina Odry PLH080072; Nowosolska Dolina Odry PLH080012, Kozioróg w Czernej PLH020010Krzeński Park Krajobrazowy, dolina Odry w Parku Krajobrazowym Ujście Warty):

- W wyniku planowanej kaskadyzacji Odry na całym tym odcinku zupełnie utracony zostanie podstawowy czynnik ekologiczny obecnych obszarów chronionych – okresowe wylewy wód rzecznych. Utracone zostaną wszystkie siedliska aluwialne, w tym wszystkie zasoby siedliska przyrodniczego rzeki z mulistymi brzegami 3270 na całym odcinku. Utracony zostanie podstawowy czynnik ekologiczny kluczowy dla siedlisk: przyrodniczych: łągi wierzbowe, topolowe i olszowe 91E0, łągi jesionowo-wiązowe 91F0, łąki selernicowe 6440, występujących obecnie w międzywalu. Całe zasoby starorzeczy 3150 w obecnym międzywalu zostaną albo zniszczone, albo wyłączone spod korzystnego wpływu okresowo odnawiających je zalewów. Trudne do przewidzenia są zmiany możliwe w łąkach jesionowo-wiązowych i dębowych 91F0 oraz w łąkach trzęślicowych 6410 na zawalu, możliwe wskutek zmiany warunków hydrologicznych. Bezpośrednio zniszczone zostaną zasoby licznych siedlisk przyrodniczych, jakie znajdują się w strefie inwestycji. W obecnym międzywalu utracone

zostaną siedliska większości gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony, wskutek wyeliminowania okresowych wylewów rzeki i zaniku okresowych rozlewisk i podtopień, albo wskutek bezpośredniego zajęcia pod inwestycję;

- Dostosowanie przebiegu koryta Odry do wymogów założonej klasy żeglugowej może wymagać lokalnych zmian przebiegu koryta, z bezpośrednim zniszczeniem płatów: łąk wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łąk jesionowo-wiązowych (91F0), łąk selernicowych (6440) lub ziołorośli nadrzecznych (6430) w obszarach Natura 2000. Mały obszar Kozioróg w Czernej (chroniący lasy łąkowe 91F0 oraz populacje kozioroga dębosza i pachnicy dębowej) może w ten sposób zostać znacznie naruszony ;
- W konsekwencji, integralność obszarów chronionych: Dolina Środkowej Odry PLB080004, Łęgi Słubickie PLH080013, Krośnieńska Dolina Odry PLH080072; Nowosolska Dolina Odry PLH080012 i Krzesińskiego Parku Krajobrazowego zostanie zupełnie utracona, bez możliwości jakiegokolwiek skompensowania tej utraty.
- Wskutek zupełnego przekształcenia rzeki, utracone zostaną siedliska chronionych tu minogów: rzecznej *Lampetra fluviatilis* i strumieniowego *Lampetra planeri*, oraz ryb: kozy *Cobitis taenia*, różanki *Rhodeus sericeus amarus*, piskorza *Misgurnus fossilis*. Może wystąpić negatywny wpływ na siedliska rozrodcze i zimowiska bolenia *Aspius aspius*.
- Utrudniona zostanie migracja ryb, na co wrażliwe będą w szczególności łosoś *Salmo salar*, boleń *Aspius aspius*, w tym także migracja do obszarów Natura 2000 powyżej.

W obszarze łąk Odrzańskich, tj. na odcinku Brzeg Dolny – Głogów (obszary Natura 2000 Łęgi Odrzańskie PLB020008 i Łęgi Odrzańskie PLH020018):

- Kaskadyzacja całego odcinka Odry poniżej Malczyc zasadniczo zmieni reżim hydrologiczny rzeki. Nastąpi zupełna zmiana warunków funkcjonowania siedlisk lasów łąkowych: łąk wierzbowych, topolowych i olszowych 91E0 oraz łąk jesionowo-wiązowych 91F0, prowadząca do znacznego pogorszenia stanu ich ochrony oraz zupełnej utraty niektórych płatów. Zupełnie utracony zostanie podstawowy czynnik ekologiczny obecnych obszarów chronionych – okresowe wylewy wód rzecznych. Utracone zostaną wszystkie siedliska aluwialne, w tym wszystkie zasoby siedliska przyrodniczego rzeki z mulistymi brzegami 3270 na całym odcinku. Zniweczone zostaną rezultaty podejmowanych dotąd przedsięwzięć w celu przywrócenia zalewu łąk, np. polderu Domaszków-Tarchalice. Negatywne zmiany dotkną tu jedne z większych i lepiej wykształconych kompleksów łąk jesionowo-wiązowych w Europie. Utracone zostaną siedliska wszystkich gatunków ptaków zależnych od okresowych rozlewisk. Wskutek ograniczenia erozji bocznej rzeki zanikną siedliska zimorodka.
- Przekształcone siedliska rzeczne mogą się okazać nieodpowiednie dla chronionego tu kielbina białopłetwego *Romanogobio albipinnatus*, różanki *Rhodeus sericeus amarus*, kozy *Cobitis taenia*. Może wystąpić negatywny wpływ na siedliska rozrodcze i zimowiska bolenia *Aspius aspius*.
- Budowa stopni wodnych poniżej Malczyc zniweczy założenia obowiązującej decyzji środowiskowej na budowę stopnia Malczyce, wydanej po ocenie oddziaływania na obszary Natura 2000 i uwarunkowanej wykonaniem określonych działań minimalizujących;
- W konsekwencji, integralność obszarów chronionych: Łęgi Odrzańskie PLB020008 i Łęgi Odrzańskie PLH020018 zostanie zasadniczo naruszona, bez możliwości skompensowania tych negatywnych oddziaływań.
- Utrudniona zostanie migracja ryb, na co wrażliwe będą w szczególności łosoś *Salmo salar*, boleń *Aspius aspius*.

We wrocławskim odcinku Odry (obszary Natura 2000 Dolina Widawy PLH020036 i Las Pilczycki PLH020069):

- Zmiana reżimu hydrologicznego będzie mniejsza, niż na odcinku Odry poniżej Malczyc, ponieważ reżim wodny Odry na odcinku wrocławskim już jest kontrolowany. Jednak dostosowanie przebiegu koryta Odry do wymogów założonej klasy żeglugowej może

wymagać lokalnych zmian przebiegu koryta, z bezpośrednim zniszczeniem płatów: łągów wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łągów jesionowo-wiązowych (91F0), grądów (9170), łąk selernicowych (6440), lub ziołorośli nadrzecznych (6430). Mogą zostać częściowo zniszczone siedliska 7 gatunków bezkręgowców stanowiących przedmioty ochrony w tych obszarach, w tym jedyne potwierdzone obecnie stanowisko zgniotka cynobrowego w regionie oraz stanowiska pachnicy dębowej;

- W konsekwencji, może skutkować to znacząco negatywnym oddziaływaniem na te obszary;
- Istnieje ryzyko zniweczenia efektów kompensacji przyrodniczych zastosowanych przy przebudowie Wrocławskiego Węzła Wodnego.

W obszarze Grądów Odrzańskich, tj. na odcinku Opole-Wrocław (obszary Natura 2000 Grądy Odrzańskie PLB020002 i Grądy w Dolinie Odry PLH020017, dolina Odry w Stobrawskim Parku Krajobrazowym):

- Zmiana reżimu hydrologicznego będzie mniejsza, niż na odcinku Odry poniżej Malczyc, ponieważ reżim wodny Odry na tym odcinku już jest kontrolowany przez istniejące stopnie wodne. Jednak dostosowanie przebiegu koryta Odry do wymogów założonej klasy żeglugaowej może wymagać lokalnych zmian przebiegu koryta, z bezpośrednim zniszczeniem płatów: łągów wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łągów jesionowo-wiązowych (91F0), grądów (9170), łąk selernicowych (6440), łąk trzęślicowych (6410, starorzeczy (3150) lub ziołorośli nadrzecznych (6430); a także siedlisk kilkunastu chronionych w obu obszarach Natura 2000 gatunków;
- Przekształcenie (położonego powyżej) zbiornika Racibórz Dolny z suchego zbiornika przeciwpowodziowego pracującego tylko przy stanach ekstremalnych w wielofunkcyjny „mokry” zbiornik retencyjny w większym stopniu ujednotwili przepływy Odry, ograniczając w jeszcze większym stopniu występowanie okresowych wylewów, co będzie oznaczać znaczące pogorszenie ekologicznych warunków funkcjonowania siedlisk aluwialnych: łągów wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łągów jesionowo-wiązowych (91F0), oraz łąk selernicowych (6440). Znacznie pogorszone zostaną warunki ekspresji siedliska 3270: rzeki z mulistymi brzegami.
- W konsekwencji, będzie skutkować to znacząco negatywnym oddziaływaniem na te obszary;
- Istotnie przekształcony zostałby krajobraz doliny Odry w parku krajobrazowym.

W opolskim odcinku Odry (obszary Natura 2000 Żywocickie Łęgi PLH160019 i Łęg Zdieszowicki PLH160011):

- Dostosowanie przebiegu koryta Odry do wymogów założonej klasy żeglugaowej może wymagać lokalnych zmian przebiegu koryta, co wiązałoby się z bezpośrednim zniszczeniem płatów: łągów wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łągów jesionowo-wiązowych (91F0), grądów (9170), łąk selernicowych (6440), łąk trzęślicowych (6410, starorzeczy (3150) lub ziołorośli nadrzecznych (6430);
- Przekształcenie (położonego powyżej) zbiornika Racibórz Dolny z suchego zbiornika przeciwpowodziowego pracującego tylko przy stanach ekstremalnych w wielofunkcyjny „mokry” zbiornik retencyjny w większym stopniu ujednotwili przepływy Odry, ograniczając w jeszcze większym stopniu występowanie okresowych wylewów, co będzie oznaczać znaczące pogorszenie ekologicznych warunków funkcjonowania siedlisk aluwialnych: łągów wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łągów jesionowo-wiązowych (91F0), oraz łąk selernicowych (6440). Znacznie pogorszone zostaną warunki ekspresji siedliska 3270: rzeki z mulistymi brzegami. Zmiana projektu zbiornika Racibórz Dolny niweczyłaby założenia obowiązującej decyzji środowiskowej, wydanej po ocenie oddziaływania zbiornika na obszary Natura 2000 i uwarunkowanej wykonaniem określonych działań minimalizujących;
- W konsekwencji, może skutkować to znacząco negatywnym oddziaływaniem na te obszary.

Na Odrze w rejonie Raciborza (obszary Natura 2000: Las koło Tworkowa PLH240040 oraz Stawy Wielikąt i Las Tworkowski PLB240003);

- W przypadku przekształcenia zbiornika Racibórz Dolny z suchego zbiornika przeciwpowodziowego pracującego tylko przy stanach ekstremalnych w wielofunkcyjny „mokry” zbiornik retencyjny, obszar Natura 2000 Las koło Tworkowa PLH240040 zostanie zupełnie zniszczony, gdyż znajdzie się w czaszy zbiornika. Tym samym, zupełnie zniszczone zostaną jego przedmioty ochrony: łągi wierzbowe i olszowe (91E0), łągi jesionowo-wiązowe (91F0), grądy (9170), oraz zamieszkujące je populacje chronionych owadów leśnych: zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* i pachnicy dębowej *Osmoderma eremita*. Zmiana projektu zbiornika Racibórz Dolny niweczyłaby założenia obowiązującej decyzji środowiskowej, wydanej po ocenie oddziaływania zbiornika na obszary Natura 2000 i uwarunkowanej wykonaniem określonych działań minimalizujących;
- W obszarze ptasim Stawy Wielikąt i Las Tworkowski PLB240003 zostałaby zniszczona część leśna, ale nie spowoduje to utraty przedmiotów ochrony, te bowiem są ograniczone do gatunków związanych ze stawami.

Na Odrze na granicy polsko-czeskiej (obszar Natura 2000 Graniczny Meander Odry PLH240013)

- Budowa drogi wodnej do Czech spowoduje zupełne zniweczenie charakteru obszaru, którego integralność zapewniana jest przez spontaniczne meandrowanie i naturalną dynamikę Odry na tym odcinku.
- Budowa drogi wodnej będzie wymagać zniszczenia przynajmniej części chronionych w obszarze siedlisk przyrodniczych: łągów wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łągów jesionowo-wiązowych (91F0), łąk selernicowych (6440), łąk świeżych (6510), ziołorośli nadrzecznych (6430), a także siedlisk zgniotka cynobrowego i pachnicy dębowej.
- Oznaczałoby to znacząco negatywne oddziaływanie na obszar, o ile nie zupełne jego zniszczenie.

Na Wiśle powyżej obecnego zbiornika we Włocławku (obszary Natura 2000: Dolina Środkowej Wisły PLB140004 oraz Kampinoska Dolina Wisły PLH140029, rezerваты przyrody: Ławice Kiełpińskie, Kępy Kazuńskie, Zakole Zakroczymskie, Kępa Rakowska, Kępa Antonińska, Wyspy Zakrzewskie, Wyspy Białobrzeskie, Kępa Wykowska, Ławice Troszyńskie):

- Dostosowanie do wymogów drogi wodnej spowoduje zniszczenie 9 rezerwatów przyrody zlokalizowanych jeden za drugim na tym odcinku Wisły. Rezerваты te chronią piaszczyste ławice na Wiśle lub kępy w bardziej zaawansowanym stopniu sukcesji, wraz z cenną ornitofauną - podstawą ich integralności i podstawa zachowania ich charakteru jest naturalna dynamika rzeki i akumulacja piaszczystych łąk, co nie da się pogodzić z wymogami żeglugi.
- Zupełnie zniszczona zostanie integralność zachodniego odcinka ptasiego obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły, którego obecne funkcjonowanie warunkowane jest naturalną dynamiką rzeki – w szczególności dynamicznym układem łąk, kęp, odnóg rzecznych, erodowanych brzegów, okresowo zalewanych błoni nadrzecznych. Na tym odcinku zagrożone byłyby niemal wszystkie gatunki ptaków, będące przedmiotami ochrony obszaru. W szczególności, największe zagrożenie dotyczy: ohara *Tadorna tadorna*, ostrzygojada *Haematopus ostralegus*, sieweczki rzecznej i obrożnej *Charadrius dubius* i *Charadrius hiaticula*, mewy czarnogłowej *Larus melanocephalus*, mewy siwej *Larus canus*, rybitwy rzecznej *Sterna hirundo*, rybitwy białoczelnej *Sterna albifrons*, zimorodka *Alcedo atthis*, brzegówki *Riparia riparia*.
- Zniszczone zostaną zasoby siedliska przyrodniczego: rzeka z mulistymi brzegami 3270. Utracona zostałaby część zasobów łągów wierzbowych, topolowych i olszowych 91E0 oraz łągów wiązowo-jesionowych. Istnieje ryzyko, że pod działaniem inwestycyjne zajęta i zniszczona zostałaby część płatów: starorzeczy 3150, ziołorośli nadrzecznych 6430, muraw napiaskowych 6120, łąk trzęślicowych 6410, łąk świeżych 6510.

- Przekształcenia koryta rzeki mogą pogorszyć stan siedlisk ryb, w szczególności: bolenia *Aspius aspius* (zwłaszcza co do miejsc tarła i zimowania), różanki *Rhodeus serioceus amarus*

Na Wiśle od Włocławka do Gdańska (obszary Natura 2000: Włocławska Dolina Wisły PLH040039, Nieszawska Dolina Wisły PLH040012, Dybowska Dolina Wisły PLH040011, Solecka Dolina Wisły PLH040003, Dolna Wisła PLH020033, Dolina Dolnej Wisły PLB04003, Nadwiślański Park Krajobrazowy):

- Zupełnie zniszczona zostanie integralność obszaru ptasiego Natura 2000 na całej jego długości – od Włocławka aż po ujście. Obecne funkcjonowanie tego obszaru warunkowane jest naturalną dynamiką rzeki – w szczególności okresowymi zalewami błoni nadrzecznych i istnieniem na nich okresowych rozlewisk i podtopień, a także dynamiką koryta rzeczno – istnieniem układu łąk, kęp, odnóg rzecznych, erodowanych brzegów. Zagrożone byłyby niemal wszystkie gatunki ptaków, będące przedmiotami ochrony obszaru. W szczególności, największe zagrożenie dotyczy siedlisk lęgowych sieweczki rzecznej *Charadrius dubius*, brodziec piskliwego *Acitis hypoleucos*, zimorodka *Alcedo atthis*, rybitwy białowąsej *Chlidonias hybridus*, czarnej *Chlidonias niger*, rzecznej *Sterna hirundo* i białoczelnej *Sterna albifrons*, ostrygojada *Haematopus ostralegus*, mewy siwej *Larus canus*, a także biotopy nadrzecznych rozlewisk kluczowe dla wielu gatunków ptaków w okresie migracji i zimowania.
- Kaskadyzacja rzeki spowoduje zupełne przekształcenie terenu obecnego międzywala i zniszczenie obecnie tam występujących siedlisk przyrodniczych: starorzeczy 3150, łągów wierzbowych, topolowych i olszowych 91E0, ziołorośli nadrzecznych 6430.
- Wskutek zajęcia terenu pod inwestycje i zalania, bezpośrednio zniszczona zostanie część zasobów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków także poza obecnym międzywalem.
- Zupełne przekształcenie rzeki na łańcuch zbiorników wodnych wpłynie negatywnie na siedliska ryb: bolenia *Aspius aspius*, kozy *Cobitis taenia*, kielbka białopłetwego *Romanogobio albipectus*, a także minoga rzeczno *Misgurnus fossilis*. Duże jest ryzyko utraty kluczowych miejsc funkcjonalnych dla tych gatunków (miejsc zimowania, miejsc tarliskowych) oraz większej części populacji chronionej w pięciu obszarach Natura 2000.
- Znacznie utrudnione zostaną migracje ryb, nawet w przypadku wykonania przepławek na planowanych stopniach wodnych. Pogorszone zostaną możliwości migracji łososia *Salmo salar* do wszystkich obszarów tarliskowych w dorzeczu Wisły, zniweczone zostaną zamiary odbudowy areału tarliskowego tego gatunku w Polsce. Prawdopodobnie zniszczone zostaną obszary tarliskowe ałozy *Alosa alosa* i parposza *Alosa fallax*, które znajdują się w Wiśle (ich szczegółowa lokalizacja do dziś nie jest poznana). Pogorszenie warunków migracji dotknie chronione w obszarach Natura 2000: minoga rzeczno *Lampera fluviatilis* (gatunek anadromiczny) i bolenia *Aspius aspius* (gatunek jednośrodowiskowy, lecz wymagający zachowania możliwości migracji lokalnych). Skrajnie ograniczone zostaną szanse restytucji jesiotra bałtyckiego *Accipenser oxyrinchus* w całym dorzeczu Wisły.

W ujściu Wisły (obszary Natura 2000 Ujście Wisły PLB220004 i Ostoja w Ujściu Wisły PLH22004, rezerwat przyrody Mewia Łacha)

- Kaskadyzacja Dolnej Wisły spowoduje ograniczenie transportu rumowiska rzeczno, czego skutkiem w ujściu rzeki będzie zanik piaszczystych łąk. Łąchy te są obecnie kluczowym siedliskiem decydującym o charakterze obszarów chronionych Ujścia Wisły. Ich zanik spowodowałoby zupełną utratę wartości przyrodniczych ujścia, w tym jedyne w Polsce miejsca stałego przebywania foki szarej *Halichoerus grypus* i jedynej polskiej kolonii rybitwy czubatej *Thalasseus sandvicensis*, biotopy rybitwy białoczelnej *Sterna albifrons*, sieweczki rzeczno *Charadrius dubius* i ostrygojada *Haematopus ostralegus*; miejsca żerowania i odpoczynku wielu innych gatunków ptaków; wybitne w Polsce miejsce pojawiania się unikatowych gatunków związanych z wybrzeżem morskim. Zupełnie zniszczony zostanie rezerwat przyrody Mewia Łacha, którego sens polega właśnie na ochronie piaszczystych łąk akumulowanych w ujściu Wisły.

- Zmiana w reżimie hydrologicznym Wisły i w transporcie rumowiska rzeczno zakłóci funkcjonowanie chronionego tu siedliska przyrodniczego estuarium (1130)

Na Górnej Wiśle

- Prace przypuszczalnie polegałyby na modernizacji istniejącej obecnie drogi wodnej, tj. mogłyby być zrealizowane bez zasadniczej zmiany jej przebiegu. Potencjalne narażenie dotyczy obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Skawy PLB120005, choć jego kluczowe wartości przyrodnicze związane są raczej z kompleksem stawów rybnych i z doliną Skawy, a nie z Wisłą.
- Projekt stoi jednak w sprzeczności z założeniami rozważanego, a pożądanego przyrodniczo, programu rewitalizacji Górnej Wisły;
- Budowa stopnia wodnego Niepołomice utrudniłaby udrożnienie szlaku migracyjnego dla ryb wędrownych (w tym potencjalnie łosoś *Salmo salar*) do Soły i Skawy.

Na Warcie i Noteci (obszary Natura 2000: Ujście Warty PLC080001, Dolina Dolnej Noteci PLB080002, Nadnoteckie Łęgi PLB30003, Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego PLB300001, Ujście Noteci PLH080006, Dolina Noteci PLH300004)

- Na dolnej Warcie zamierzenia mogą naruszać integralność Parku Narodowego Ujście Warty i obszaru Natura 2000 Ujście Warty PLC080001. Warta w tym odcinku jest w granicach parku narodowego. Funkcjonowanie całego geoekosystemu Polderu Stońskiego w Parku Narodowym Ujście Warty i jego unikatowe walory przyrodnicze, w tym jakość siedlisk kilkudziesięciu gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony, zależne są od wlewów wód warciańskich na polder, co obecnie zachodzi już przy średnich stanach. Modernizacja drogi wodnej zapewne obejmowałaby także odtworzenie lub nawet podwyższenie opasek brzegowych zapobiegających takim wlewom. Ingerencje w korycie rzeki mogą zagrażać miejscom żerowiskowym, tarliskowym i zimowiskowym bolenia *Aspius aspius*, kielbia białopłetwego *Gobio albipinnatus*, kozy *Cobitis taenia* i różanki *Rhodeus sericeus*. Inne oddziaływania trudno jest ocenić, wobec braku informacji o konkretnych zamierzeniach inwestycyjnych.
- Modernizacja drogi wodnej na Noteci oraz Kanału Bydgoskiego może lokalnie wymagać korekt przebiegu koryta rzeczno Noteci (łuków) oraz przebudowy istniejących stopni piętrzących. Nie można wykluczyć wpływu na cały system gospodarowania wodą w dolinie Noteci i Kanału Bydgoskiego, a w ten sposób na podstawowe biotopy obszaru – kompleks wilgotnych łąk, pastwisk, zarośli i fragmentów lasów łęgowych. Gdyby zmieniały się warunki wodne doliny, wpływałoby to na kilkadziesiąt gatunków ptaków będących tu przedmiotami ochrony. Lokalnie wskutek zajęcia pod inwestycję mogą być niszczone płaty siedlisk, szczególnie łęgów wierzbowych i olszowych (91E0), ziołorośli nadrzecznych (6430), a także wydym w dolinie (2330).
- W okresach niskich zasobów wodnych może wystąpić konkurencja o wodę między drogą wodną a kompleksami stawów w dolinie. Stawy są kluczowym siedliskiem dla kilkunastu gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony.

W dolinie Bugu (obszary Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu PLB140001, Ostoja Nadbużańska PLH140011, Nadbużański Park Krajobrazowy):

- Nie sprecyzowano dotąd, na czym miałyby polegać budowa drogi wodnej wzdłuż Bugu – na wykorzystaniu i dostosowaniu do żeglugi koryta Bugu, czy też na budowie kanału lateralnego, z pozostawieniem koryta w stanie naturalnym. W obu przypadkach krytycznie naruszona zostałaby jednak integralność ciągnących się wzdłuż Bugu obszarów chronionych.
- W przypadku wykorzystania koryta Bugu jako drogi wodnej, konieczna byłaby zasadnicza ingerencja w jego reżim hydrologiczny (regulacja Bugu, zapewne budowa stopni wodnych, wyrównanie przepływu) oraz przekształcenia przebiegu koryta (złagodzenie łuków). Oznaczałoby to utratę podstawowego czynnika integralności obszarów chronionych w dolinie

Bugu, jakim jest obecnie naturalny reżim hydrologiczny i dynamika procesów korytotwórczych dużej, w niewielkim stopniu przekształconej rzeki – jednej z najbardziej naturalnych rzek tej wielkości w Unii Europejskiej. Obecnie Bug jest typową nieuregulowaną rzeką nizinną, silnie meandruje, tworzy liczne zakola i starorzecza; miejscami powstają łachy i piaszczyste skarpy nagie lub porośnięte wierzbowymi lub topolowymi łęgami nadrzecznymi, z dobrze rozwiniętymi zaroślami wierzbowymi. Charakter ten zostałby utracony. Zniszczone zostałyby mechanizmy tworzenia i utrzymywania siedlisk przyrodniczych: wydmy w dolinie (2330), rzeki z mulistymi brzegami (3270), starorzeczy (3150), ziołorośli nadrzecznych (6430), łąk selernicowych (6440), łęgów wierzbowych, topolowych i olszowych (91E0), łęgów wiązowo-dębowo-jesionowych (91F0) oraz siedliska skójkii gruboskorupowej *Unio crassus*. Znacznie przekształcone zostałyby siedliska ryb: siedliska kiełbia białopletwego *Romanogobio albiginnatus*, bolenia *Aspius aspius*, różanki *Rhodeus sericeus*, kozy *Cobitis taenia*. Ograniczenie wylewów negatywnie wpłynęłoby na siedliska kilkunastu gatunków ptaków będących tu przedmiotami ochrony. Zniszczone zostałyby mechanizmy tworzące i utrzymujące siedliska rybitwy rzecznej *Sterna hirudo*, rybitwy białoczelnej *Sterna albifrons*, sieweczki rzecznej *Chardarius dubius* i sieweczki obrożnej *Chardarius hiaticula* w korycie rzeki; zimorodka *Alcedo atthis* i brzegówki *Riparia riparia* w brzegach rzeki.

- W przypadku budowy kanału lateralnego, skutek samego zajęcia terenu zniszczone mogłyby zostać płaty chronionych w obszarze siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków. Kluczowym zagadnieniem stałby się rozrząd wody pomiędzy koryto naturalne i kanał; w przypadku zmiany reżimu hydrologicznego Bugu zaistniałyby wszystkie oddziaływania opisane wyżej.
- Niezależnie od wariantu, znacznemu przekształceniu uległby krajobraz półnaturalnej doliny dużej rzeki, będący przedmiotem ochrony w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym.
- Połączenie Bugu z Dniestrem otworzy wrota migracji gatunków pontokaspjskich obcych naszym wodom. Gatunki te są silną konkurencją dla gatunków rodzimych.
-

PODSUMOWANIE

W dolinie Odry realizacja Strategii prowadziłaby do podważenia integralności całego łańcucha obszarów chronionych wzdłuż Odry (17 obszarów Natura 2000 i 4 parki krajobrazowe), od granicy czeskiej aż do Szczecina. Większość obszarów utraciłaby podstawowy czynnik decydujący o ich funkcjonowaniu, jakim są okresowe wylewy wód Odry, który jest kluczowy dla siedlisk przyrodniczych: łęgów wierzbowych, topolowych lub olszowych (91E0), łęgów jesionowo-wiązowych (91F0), łąk selernicowych (6440), a znaczący także dla starorzeczy (3150) i innych typów siedlisk. Utracona zostałaby całość odrzańskich zasobów siedliska 3270 – rzeki z mulistymi brzegami. Wobec utraty okresowych rozlewisk i podtopień w dolinie doszłoby do znaczącego pogorszenia siedlisk chronionych w obszarach Natura 2000 gatunków ptaków. Niektóre płaty chronionych siedlisk przyrodniczych zostałyby fizycznie zniszczone w związku z koniecznością dostosowania przebiegu koryta rzeki do założonej klasy żeglugowej. Negatywne oddziaływania dotknęłyby jednego z najcenniejszych kompleksów lasów łęgowych (91F0) w Europie. Naruszona w ten sposób spójność sieci Natura 2000 w żaden sposób nie byłaby możliwa od skompensowania.

Na Odrze realizacja Strategii naruszałaby założenia środowiskowe obecnie realizowanych inwestycji: stopnia Malczyce, Wrocławskiego Węzła Wodnego oraz zbiornika Racibórz Dolny, na które zezwolono po ocenie oddziaływania na obszary natura 2000 pod warunkiem wykonania określonych działań minimalizujących to oddziaływanie. W przypadku realizacji Strategii, te działania minimalizujące nie mogłyby w ogóle być wykonane lub ich efekty zostałyby zupełnie zniweczone.

W dolinie Wisły realizacja Strategii powodowałaby zniszczenie integralności całego łańcucha obszarów chronionych (10 obszarów Natura 2000, park krajobrazowy, 10 rezerwatów przyrody) między Warszawą a Ujściem Wisły. Zupełnie zniszczony zostałby charakter rzeki na tym odcinku i wszystkie wartości przyrodnicze związane z obecnym jego charakterem - warunkowanym jest naturalną dynamiką rzeki – w szczególności dynamicznym układem łach, kęp, odnóg rzecznych,

erodowanych brzegów, okresowo zalewanych błoni nadrzecznych. Zniszczona zostałaby istotna część krajowych zasobów siedlisk ohara *Tadorna tadorna*, ostrygojada *Haematopus ostralegus*, sieweczki rzecznej i obrożnej *Charadrius dubius* i *Charadrius hiaticula*, mewy czarnogłowej *Larus melanocephalus*, mewy siwej *Larus canus*, rybitwy rzecznej *Sterna hirundo*, rybitwy białoczelnej *Sterna albifrons*. Zniszczone zostałyby siedliska ryb chronionych w obszarach Natura 2000 na całym tym odcinku Wisły. Pośrednim, ale nieuchronnym wpływem byłby zanik łąch w Ujściu Wisły, co spowodowałoby zupełną utratę wartości przyrodniczych ujścia, w tym jedyne w Polsce miejsca stałego przebywania foki szarej *Halichoerus grypus* i jedynej polskiej kolonii rybitwy czubatej *Thalasseus sandvicensis*. Naruszona w ten sposób spójność sieci Natura 2000 w żaden sposób nie byłaby możliwa od skompensowania.

W dolinie Warty i Noteci istnieje ryzyko oddziaływania na warunki wodne całej zatorfionej Pradoliny Toruńsko-Eberwaldzkiej, a w ten sposób na niemal wszystkie przedmioty ochrony łańcucha 6 obszarów Natura 2000 wypełniających tę pradolinę.

Budowa drogi wodnej doliną Bugu, niezależnie od przyjętego rozwiązania, zasadniczo naruszałaby integralność kompleksu obszarów Natura 2000 i parku krajobrazowego ciągnącego się w całej dolinie.

Budowa serii stopni wodnych na Wiśle i Odrze wpłynęłaby (nawet w przypadku zastosowania przepławek) na możliwości migracji ryb wędrownych, pogarszając dostęp ryb anadromicznych do praktycznie wszystkich, z wyjątkiem tylko rzek Przymorza, obszarów tarliskowych w Polsce. Takie ogólnopolskie oddziaływanie dotyczyłoby w szczególności łososia *Salmo salar* i minoga rzeczno-górnego *Lampetra fluviatilis*, uniemożliwiłoby także przywrócenie w większości polskich rzek jesiotra bałtyckiego *Accipenser oxyrinchus*.

Naruszona przez realizację Strategii spójność sieci Natura 2000 w Polsce nie mogłaby zostać przywrócona w wyniku działań kompensacyjnych. negatywny wpływ, w tym utrata znacznej części krajowych zasobów, dotyczyłoby w szczególności siedlisk przyrodniczych i gatunków związanych z dolinami wielkich rzek, a nie ma w Polsce więcej takich dolin, które nie byłyby dotknięte Programem i mogłyby być miejscem realizacji ewentualnych kompensacji.

Siedliska szczególnie narażone:

Kod	Nazwa	Ryzyko
1130	Ujścia rzek (estuaria)	***
2330	Wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi	*
3150	Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion	**
3270	Zalewane muliste brzegi rzek	****
6410	Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion)	*
6430	Ziołorośla górskie (Adenostylion alliariae) i ziołorośla nadrzeczne (Convolvuletalia sepium)	**
6440	Łąki selemicowe (Cnidion dubii)	***
6510	Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris)	*
91E0	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnion glutinoso-incanae, olsy źródliskowe)*	***
91F0	Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (Ficario-Ulmetum)	***

Gatunki szczególnie narażone (r – pop. rozrodcza, c – koncentracje okresowe, w – pop. zimująca):

		Ryzyko
Angelica palustris	Starodub łąkowy	*
Castor fiber	Bóbr	*
Halichoerus grypus	Foka szara	****
Lutra lutra	Wydra	*
Bombina bombina	Kumak niizny	*
Triturus cristatus	Traszka grzebieniasta	*
Alosa fallax	Parposz	***
Aspius aspius	Boleń	***
Cobitis taenia	Koza	**
Cottus gobio	Głowacz białopletwy	*
Gobio albipinnatus	Kiełb białopletwy	***
Lampetra fluviatilis	Minóg rzeczny	****
Misgurnus fossilis	Piskorz	**
Rhodeus sericeus amarus	Różanka	***
Salmo salar	Łosoś	***
Cerambyx cerdo	Kozioróg dębosz	**
Cucujus cinnaberinus	Zgniotek cynobrowy	**
Eriogaster catax	Barczatka kataks	*
Euphydryas aurinia	Przeplatka aurinia	*
Euphydryas maturna	Przeplatka maturna	*
Lycaena dispar	Modraszek nieparek	*
Osmoderma eremita	Pachnica dębowa	**
Maculinea nausithous	Modraszek nausithous	*
Maculinea teleius	Modraszek telejus	*
Unio crassus	Skójka gruboskorupowa	*
Acrocephalus arundinaceus r	Trzciniak	*
Acrocephalus paludicola r	Wodniczka	*
Actitis hypoleucos r	Piskliwiec	**
Alcedo atthis r	Zimorodek	**
Anas acuta c	Rożeniec	**
Anas platyrhynchos c	Krzyżówka	**
Anas platyrhynchos w	Krzyżówka	**
Anas querquedula c	Cyranka	**

Anas querquedula r	Cyranka	**
Anas strepera c	Krakwa	**
Anas strepera r	Krakwa	**
Anser albifrons c	Gęś białoczarna	**
Anser albifrons w	Gęś białoczarna	**
Anser anser c	Gęś gęgawa	**
Anser anser r	Gęś gęgawa	*
Anser anser w	Gęś gęgawa	**
Anser fabalis c	Gęś zbożowa	**
Anser fabalis w	Gęś zbożowa	**
Ardea cinerea r	Czapla siwa	*
Aythya ferina c	Głowienka	
Aythya ferina w	Głowienka	
Aythya fuligula c	Czernica	
Aythya fuligula w	Czernica	
Aythya marila c	Ogorzałka	
Aythya marila w	Ogorzałka	
Botaurus stellaris r	Bąk	*
Charadrius dubius r	Sieweczka rzeczna	****
Charadrius hiaticula r	Sieweczka obrożna	***
Chlidonias hybridus r	Rybitwa Białowąsa	***
Chlidonias niger r	Rybitwa czarna	*
Ciconia nigra r	Bocian czarny	*
Crex crex r	Derkacz	*
Cygnus olor c	Łabędź niemy	**
Cygnus olor w	Łabędź niemy	**
Cygnus cygnus c	Łabędź krzykliwy	***
Cygnus cygnus w	Łabędź krzykliwy	***
Dendrocopos medius p	Dzięcioł średni	*
Ficedula albicollis r	Muchołówka białoszyja	*
Grus grus c	Żuraw	***
Haematopus ostralegus r	Ostrygojad	***
Haliaeetus albicilla c	Bielik	*
Haliaeetus albicilla r	Bielik	*
Haliaeetus albicilla w	Bielik	*
Ixobrychus minutus r	Bączek	*
Larus argentatus r	Mewa srebrzysta	**
Larus canus r	Mewa pospolita	***
Larus melanocephalus r	Mewa czarnogłowa	****
Luscinia svecica r	Podróżniczek	**
Mergus merganser r	Nurogęś	*
Numenius arquata r	Kulik wielki	**
Pluvialis apricaria c	Siewka złota	*
Porzana porzana r	Kropiatka	***
Recurvirostra avosetta r	Szablodziób	***
Remiz pendulinus r	Remiz	*
Riparia riparia r	Brzegówka	**
Sterna albifrons r	Rybitwa białoczarna	***
Sterna caspia c	Rybitwa wielkodzioba	***
Sterna hirundo r	Rybitwa rzeczna	****

Sterna sandvicensis r	Rybitwa czubata	****
Tadorna tadorna r	Ohar	**
Tringa glareola c	Łęczak	*
Tringa totanus c	Krwawodziób	*
Tringa totanus r	Krwawodziób	*
Upupa epops r	Dudek	*
Vanellus vanellus r	Czajka	**

- * - ryzyko znacząco negatywnego oddziaływania lokalnego (skala obszaru), zwykle możliwego do uniknięcia;
- ** - oddziaływanie znaczące w skali obszarów, trudne do uniknięcia
- *** - oddziaływanie znaczące na skalę kraju;
- **** - krytyczne oddziaływanie na większość lub całość polskich zasobów